

Nr 74.

Ankom till riksdagens kansli den 14 december 1940 kl. 3 e. m.

Utlåtande i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående statens tecknande av aktier i Aktiebolaget Träkolsbriketter.

(1:a avd.)

I en den 6 december 1940 dagtecknad proposition, nr 82, har Kungl. Maj:t, under åberopande av vid propositionen fogat utdrag av statsrådsprotokollet över jordbruksärenden för samma dag, föreslagit riksdagen att för teckning av aktier i Aktiebolaget Träkolsbriketter ett belopp av 100,000 kronor finge tagas i anspråk från det å riksstaten för budgetåret 1940/41 uppförda reservationsanslaget till Åtgärder för ökad användning av inhemskt motorbränsle m. m.

Av statsrådsprotokollet inhämtas, att på initiativ av vissa enskilda personer bildats aktiebolaget Träkolsbriketter med ändamål att tillverka och försälja trækol samt enligt den s. k. licalitmetoden framställda trækolsbriketter ävensom att bedriva annan därmed sammanhängande verksamhet. Aktiekapitalet var 50,000 kronor.

I syfte att åt bolaget anskaffa nödigt kapital för anläggande av en fabrik vid Igelsta för tillverkning av 5,000 ton dylika trækolsbriketter per år erhöi bolaget genom beslut av Kungl. Maj:t den 7 juni 1940 *dels* ett statsbidrag av 100,000 kronor och *dels* ett statslån å samma belopp.

För understödets tillgodonjutande föreskrevs, bland annat, att under den tid bolaget åtnjöte statsunderstöd skulle halva antalet ledamöter och suppleanter i styrelsen för bolaget vara utsedda av chefen för jordbruksdepartementet, som jämväl ägde utse en av de sålunda utsedda ordinarie ledamöterna att vara styrelsens ordförande, att intill dess statsunderstöden återbetalats statens vednämnd skulle äga överinseende över bolagets anläggningar, att statslånet finge utanordnas, sedan bolaget till statskontoret avlämnat *dels* till säkerhet för lånet förlagsinteckningar i bolagets lösa egendom liggande mellan 200,000—300,000 kronor, *dels* ock vederbörlig skuldförbindelse samt att statslånet skulle av bolaget återbetalas med en femtedel den 2 januari vartdera av åren 1942—1946. Enligt Kungl. Maj:ts beslut skulle lånet åtnjutas räntefritt intill utgången av år 1940 och för tiden därefter skulle gäldas ränta efter fyra procent för år å oguldet kapitalbelopp. I beslutet föreskrevs vidare, att under den tid bolaget åtnjöte statsunderstöd skulle av bolagets produktion av trækolsbriketter intill två tredjedelar hembjudas stats-

verket. Därest enighet om prissättningen icke kunde ernås mellan bolaget och vederbörande uppköpande statsmyndighet, skulle frågan underställas Kungl. Maj:ts prövning och avgörande. Av köpeskillingen för av statsverket inköpta briketter skulle viss av Kungl. Maj:t efter förslag av bolagets styrelse fastställd procent gå i avräkning å det bolaget tilldelade statsbidraget.

Anläggningskostnaderna hade ursprungligen beräknats till 500,000 kronor, varav 200,000 kronor ansetts kunna anskaffas genom förmedling av bank eller eljest och 300,000 kronor genom tillskott av statsmedel. Som nämnts tillskötos från statens sida dock endast 200,000 kronor.

Bolaget har nu anhållit om statsunderstöd med ytterligare 150,000 kronor, därav hälften såsom statsbidrag med återbetalningsskyldighet och hälften såsom lån mot säkerhet av förlagsinteckningar i bolagets lösa egendom, liggande mellan 300,000—400,000 kronor. Till stöd härför har anförts:

Vid den numera av bolagets styrelse gjorda ingående granskningen av kapitalbehovet hade framgått, att detta icke torde kunna beräknas till lägre belopp än 550,000 kronor. Härav täcktes 200,000 kronor av de beviljade statsunderstöden samt 200,000 kronor av lån mot bottenförlagsinteckningar i bolagets lösa egendom, vadan sålunda återstode för anskaffande ett belopp av 150,000 kronor.

Att kapitalbehovet med 150,000 kronor överstege den kostnadsram, inom vilken statsunderstöden utmätts, hade sin grund i flera orsaker. Främst kunde härvid angivas, att den kostnadskalkyl, som legat till grund för anvisningsbeslutet, varit av preliminär natur och vid dåvarande tidpunkt icke kunnat angiva annat än approximativa siffror, bland annat med hänsyn till att priserna å maskinutrustningen varit i ständigt stigande. Numera låte sig emellertid läget överblickas, i det att dels kontrakt slutits beträffande leveranserna från utlandet, dels offerter förelåge rörande den del av utrustningen, som skulle anskaffas från svenska firmor.

Bolaget hade med hänsyn till företagets natur av kristidsföretag icke möjligheter att från bank- eller privathåll anskaffa angivna 150,000 kronor. Förelaget vore för det allmänna av största betydelse, då $\frac{2}{3}$ av produktionen vore avsedd för statsverket och resten avsåges att avnåmas av Stockholms stads spårvägar.

Departementschefen har anfört:

I anledning av bolagets framställning hade vissa underhandlingar förts rörande ytterligare bistånd till bolaget från statens sida. Härvid hade framkommit förslag om att staten, i stället för att lämna bolaget lån eller bidrag, i viss omfattning skulle teckna aktier i bolaget. Ett förslag till avtal mellan staten, å ena, samt innehavarna av samtliga aktier i bolaget, å andra sidan, hade upprättats rörande statens medverkan i bolaget och villkoren härför. Detta avtalsförslag innebure i huvudsak följande.

Bolagets aktiekapital skulle ökas från 50,000 till 150,000 kronor därigenom att staten tecknade för 100,000 kronor aktier till parikurs. Staten skulle därutöver lämna bolaget ytterligare understöd av 50,000 kronor att utbetalas på samma villkor, som gällde för det i Kungl. Maj:ts beslut den 7 juni 1940 omförmälda statsbidraget å 100,000 kronor. Två av de nuvarande aktie-

ägarna skulle gemensamt på bolagets tillverkning erhålla en royalty av 0.3 öre per kg tillverkade briketter i åtta år från fabriktionens igångsättande, vilken royalty i varje fall skulle utgå intill dess bolaget fabricerat sammanlagt 40,000 ton, dock icke för fabrikation utöver 40,000 ton om denna siffra nåtts före utgången av åttaårsperioden. Staten skulle äga rätt att före den 1 januari 1942 av aktieägarna övertaga nominellt 50,000 kronor aktier i bolaget till parikurs. Intill dess royaltyn betalats skulle bolagets styrelse bestå av sex ledamöter, varav tre, däribland ordföranden, skulle utses av chefen för jordbruksdepartementet och tre av de nuvarande aktieägarna. Dessa skulle utse en revisor i bolaget och staten en. Såväl staten som dessa aktieägare skulle vara oförhindrade att anlägga flera licalit-fabriker i Sverige.

I nuvarande krissituation vore det, framhåller departementschefen vidare, uppenbarligen av största betydelse att möjligheterna att inom landet framställa bränslen, som kunde ersätta bensin, omsorgsfullt tillvaratoges. De briketter, som skulle tillverkas av här ifrågavarande bolag, vore avsedda för detta ändamål. Innan Kungl. Maj:t beviljat de förut omnämnda understöden till bolaget å tillhoppa 200,000 kronor, hade inhämtats yttrande i ärendet från statens industrikommission. I sitt yttrande hade kommissionen anfört, att denna, som tagit del av de försöksresultat, som erhållits vid bussdrift med ifrågavarande briketter vid Stockholms spårvägar, funnit att briketterna utgjorde ett utmärkt bränsle för koleldade gasgeneratorer samt att kommissionen funne det synnerligen önskvärt att den planerade tillverkningen komme till stånd. Enligt kommissionens uppfattning vore det ett statsintresse att den påbörjade anläggningen utan dröjsmål fullbordades. Vid övervägande av bolagets framställning hade departementschefen kommit till den uppfattningen att statsintressena i föreliggande fall skulle bäst tillgodoses, därest statens bistånd till bolaget finge den formen, att staten inginge såsom delägare i bolaget genom att teckna aktier. Det vore nämligen önskvärt, att staten i de fall, där den inträdde såsom riskbärare, också tillförsäkrades rätt till viss andel i uppkommande vinst. Staten skulle vidare få större möjligheter att kontrollera bolagets verksamhet samt utöva det inflytande över densamma som kunde påkallas av statens intresse såsom långivare och avnämare av bolagets produktion. De närmare villkoren för aktieteckningen torde få bestämmas av Kungl. Maj:t. Återstoden av bolagets behov av kapital torde kunna täckas genom att bolaget erhöle ytterligare bidrag eller lån. För teckning av aktier torde erforderligt belopp böra utgå från det å riksstaten för innevarande budgetår uppförda reservationsanslaget till Åtgärder för ökad användning av inhemskt motorbränsle m. m. Det tecknade beloppet torde få bokföras å fonden för statens aktier såsom helt avskrivet.

Enligt utskottets mening hade det varit önskvärt, om Kungl. Maj:ts ifrågavarande förslag varit utrett på ett mera uttömmande och klagörande sätt. Utskottet har likväl icke velat motsätta sig bifall till förslaget och får alltså hemställa,

Utskottet.

att riksdagen må medgiva, att för teckning av aktier i Aktiebolaget Träkolsbriketter ett belopp av 100,000 kronor må tagas i anspråk från det å riksstaten för budgetåret 1940/41 uppförda reservationsanslaget till Åtgärder för ökad användning av inhemskt motorbränsle m. m.

Stockholm den 14 december 1940.

På andra särskilda utskottets vägnar:

J. B. JOHANSSON.

Vid förestående ärendes slutbehandling inom utskottet hava närvarit:

från första kammaren: herrar *Johansson* i Fredrikslund, *Oscar Olsson*, *Tjällgren*, *Gabrielsson*, *von Stockenström*, *Lindström*, *Heiding*, *Berling*, *Alfred Andersson*, *Larsson* i Varberg och *Anderberg*; samt

från andra kammaren: herrar *Svensson* i Grönvik, *Törnkvist*, *Eriksson* i Stockholm, *Jonsson* i Eskilstuna, *Åqvist*, *Persson* i Falla, *Mårtensson*, *Ericsson* i Sörsjön, *Pettersson* i Rosta, *Karlsson* i Munkedal och *Eriksson* i Frägsta.

Reservationer:

1) av herrar *Johansson* i Fredrikslund, *Gabrielsson*, *von Stockenström*, *Åqvist*, *Persson* i Falla och *Eriksson* i Frägsta, vilka ansett, att utskottets yttrande och hemställan bort erhålla följande lydelse:

»Den i förevarande proposition förebragta utredningen synes icke utskottet vara så uttömmande och klargörande, att utskottet funnit sig kunna på grundval av densamma tillstyrka bifall till Kungl. Maj:ts ifrågavarande förslag. Under den korta tid, som stått utskottet till buds, har utskottet icke heller haft möjlighet att inhämta de kompletterande uppgifter, som synt utskottet önskvärda för frågans bedömande. Med hänsyn härtill finner utskottet sig böra hemställa,

att riksdagen må avslå Kungl. Maj:ts ifrågavarande proposition.»;

2) av herr *Jonsson* i Eskilstuna.